

Nr 208.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse, m. m.; given Stockholms slott den 9 mars 1945.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;
- 2) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;
- 3) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; samt
- 4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

GUSTAF.

Thorwald Bergquist.

F ö r s l a g
till
L a g
angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om
ungdomsfängelse.

Härigenom förordnas, att 23 § lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

23 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till ungdomsfängelse och beslut varigenom han blivit dömd till annat straff, skall ungdomsfängelse träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Beslut rörande verkställighet av det andra straffet må förty ej meddelas förrän frågan om ungdomsfängelse slutligen avgjorts. Om det andra straffet utgöres av straffarbete i fyra år eller däröver, skall dock domen å ungdomsfängelse anses förfallen och målet upptagas till ny handläggning för utmätande av annat straff i stället för ungdomsfängelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 257.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas, att 18 § lagen den 13 mars 1937 om tvångsuppfostran¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

18 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till tvångsuppfostran och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall tvångsuppfostran träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott som förövats före intagandet i anstalten eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Beslut rörande verkställighet av straffet må förty ej meddelas förrän frågan om tvångsuppfostran slutligen avgjorts.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 258.

F ö r s l a g

till

L a g

**angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om
förvaring och internering i säkerhetsanstalt.**

Härigenom förordnas, att 17 § lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt¹, vilken lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

17 §.

Förekomma till verkställighet på en gång beslut varigenom någon blivit dömd till förvaring eller internering och beslut varigenom han blivit dömd till straff, skall förvaringen eller interneringen träda i stället för straffet, såframt detta ålagts för brott begånget före förvaringens eller interneringens början eller ock utgöres av böter, förvandlingsstraff för böter eller disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten. Finnes, med hänsyn till beskaffenheten av det brott för vilket straff ådömts, ny minsta tid för åtgärden påkallad, må den domstol som först avgjort det mål vari dömts till förvaring eller internering, på framställning av allmän åklagare och sedan den dömde beretts tillfälle att inkomma med yttrande, bestämma sådan tid.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1938: 259.

F ö r s l a g

till

L a g

angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Härigenom förordnas, att 54 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

54 §.

Allmän åklagare — — — lagligen tillkommer.

Är i allmän lag för visst fall föreskrivet, att landsfogde eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen har att pröva, huruvida allmänt åtal bör ske, skall sådan prövning, såvitt angår åtal, som skall upptagas av krigsdomstol, ankomma å allmänna åklagaren vid domstolen. I fält, på sjötåg eller då det eljest finnes nödigt för krigslydnadens eller ordningens upprätthållande må i fall, som här avses, åtal väckas utan att yttrande av myndighet, som enligt därom meddelad föreskrift skall höras, blivit inhämtat.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1945.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och socialdepartementen fråga angående *ändring i lagen om ungdomsfängelse m. m.* samt anför därvid följande.

Enligt lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse skola vissa frågor som avse tillämpningen av lagen handläggas av en särskild nämnd, ungdomsfängelsenämnden. Det åligger nämnden att årligen till chefen för justitiedepartementet avgiva berättelse om sin verksamhet under närmast föregående kalenderår. I berättelsen om sin verksamhet under år 1940 gjorde nämnden vissa uttalanden rörande behovet av ändring eller komplettering av lagen om ungdomsfängelse på enstaka punkter. Över dessa uttalanden inhämtades genom remiss yttranden från rikets hovrätter ävensom fångvårdsstyrelsen, styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona, interneringsnämnden och strafflagberedningen. Sedan tillfälle därjämte beretts föreningen Sveriges härads-hövdingar och föreningen Sveriges stadsdomare att avgiva yttrande i ärendet, avgåvos sådana yttranden av styrelserna för nämnda sammanslutningar. Ärendet har därefter varit föremål för övervägande inom justitiedepartementet och jag anhåller nu att få anmäla detsamma.

I. Vidgad skyldighet för domstol att inhämta yttrande av ungdomsfängelsenämnden m. m.

Den som dömts till ungdomsfängelse må kvarhållas å ungdomsanstalt under högst fyra år och må ej utskrivas från anstalten förrän ett år efter intagningen, med mindre särskilda skäl föreligga. Om utskrivning, som är antingen slutlig (frigivning) eller villkorlig (utskrivning på prov), beslutar ungdomsfängelsenämnden. Den som utskrivits på prov skall under viss tid stå under tillsyn och därunder vara underkastad av nämnden meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter. Bryter han mot dessa, kan nämnden be-

sluta, att han skall återintagas i ungdomsanstalt. Begår han under tillsynstiden nytt brott, må enligt 19 § lagen om ungdomsfängelse allmänt åtal därför eftergivnas. I nämnda lagrum stadgas nämligen, att om den som ådömts ungdomsfängelse misstänkes hava före domen begått brott eller han misstänkes ha begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, det ankommer, om brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter hörande av ungdomsfängelsenämnden avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske. Anhängiggöres åtal mot den som utskrivits på prov, må domstolen enligt 22 § förordna, att det ådömda ungdomsfängelsestraffet skall avse jämväl det nya brottet samt att den dömda skall återintagas för att undergå fortsatt ungdomsfängelse. Innan sådant förordnande meddelas, skall ungdomsfängelsenämndens yttrande inhämtas.

I ungdomsfängelsenämndens förenämnda berättelse om dess verksamhet under år 1940 har nämnden anfört, att från ungdomsanstalt på prov utskrivna personer i vissa fall ådömts tidsbestämda frihetsstraff utan att ungdomsfängelsenämnden beretts tillfälle att avgiva yttrande i målen; i några av dessa mål, vilka handlagts av krigsrätt, hade nämnden ej heller fått yttra sig i åtalsfrågan. Det syntes nämnden mindre tillfredsställande, att den samlade erfarenhet nämnden vunnit beträffande den på prov utskrivne icke komme processmaterialet till godo i mål mot honom angående nytt brott. Nämnden funne det därför kunna ifrågasättas, huruvida icke 22 § lagen om ungdomsfängelse borde ändras i sådan riktning, att skyldighet komme att föreligga för domstol att inhämta nämndens yttrande icke blott innan förordnande meddelades, att det tidigare ungdomsfängelsestraffet skulle avse jämväl det nya brottet, utan även innan den utskrivne dömdes till tidsbestämt frihetsstraff.

I de yttranden, som avgivits över nämndens berättelse, har nämndens nu ifrågavarande framställning tillstyrkt av *Svea hovrätt* och *krigshovrätten* ävensom av *hovrätten över Skåne och Blekinge*, *hovrätten för Övre Norrland*, *fångvårdsstyrelsen*, *strafflagberedningen* och styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar*.

Strafflagberedningen har därvid anmärkt, att om den utskrivne förövat ett grövre brott, den föreslagna ordningen finge sin huvudsakliga betydelse därigenom att nämnden bereddes tillfälle att taga initiativ till sinnesundersökning av den tilltalade eller i övrigt lämna domstolen för nämnden tillgängliga upplysningar rörande den tilltalades person. *Göta hovrätt* har erinrat, att bestämmelser av likartat innehåll som 22 § lagen om ungdomsfängelse återfunnes i lagarna om tvångsuppfostran samt om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Med hänsyn härtill syntes den av nämnden väckta frågan böra prövas i ett större sammanhang. Hovrätten har vidare anfört, att såväl lagen om ungdomsfängelse som lagarna om tvångsuppfostran och om förvaring och internering förutsatte, att domstolen skulle äga full frihet att bestämma, huruvida omständigheterna i visst mål vore sådana att vanligt frihetsstraff borde komma till användning. Till förekommande av onödig omgång i mål, där frihetsstraff redan från början kunde förutses skola komma att ådömas, borde vid eventuell omarbetning av 22 § lagen om ungdomsfängelse lagrummet erhålla sådan avfattning,

att skyldighet att inhämta ungdomsfängelsenämndens yttrande icke skulle föreligga, där endast frihetsstraff kunde ifrågakomma, eller domstolen eljest funne skäl saknas att inhämta nämndens yttrande. *Styrelsen för för-
eningen Sveriges stadsdomare* har likaledes ansett, att betänkligheter mot det föreslagna stadgandet kunde yppas med hänsyn till sådana fall, där det vore uppenbart att annat än tidsbestämt frihetsstraff icke borde ifrågakomma. I dylika fall kunde, särskilt då fråga vore om häktade, inhämtande av nämndens yttrande innebära onödig tidsutdräkt. För närvarande torde i praktiken nämndens yttrande inhämtas så snart den minsta tvekan föreläge om lämpligheten av tidsbestämt frihetsstraff. Även vid ådömande av sådant straff kunde det dock vara av betydelse, bl. a. för straffmätningen, att domstolen finge del av nämndens erfarenhet och omdöme beträffande vederbörande. Med hänsyn härtill syntes någon erinran ej böra göras mot nämndens förslag.

Regler av likartat innehåll som de i 22 § lagen om ungdomsfängelse upptagna återfinnas, såsom Göta hovrätt anmärkt, i lagen den 13 juni 1937 om tvångsuppfostran och lagen den 18 juni 1937 om förvaring och internering i säkerhetsanstalt. Med hänsyn till dessa bestämmelser inhämtades, såsom förut nämnts, yttranden över ungdomsfängelsenämndens framställning jämväl från styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona och interneringsnämnden. *Styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona* har i sitt yttrande tillstyrkt, att 17 § lagen om tvångsuppfostran ändrades på motsvarande sätt som ungdomsfängelsenämnden föreslagit beträffande 22 § lagen om ungdomsfängelse, medan *interneringsnämnden* i anledning av ungdomsfängelsenämndens framställning förklarat sig icke ha annat att anföra, än att motsvarande ändring icke syntes kunna införas i de ännu gällande förvarings- och interneringslagarna av år 1927.

Departementschefen.

Ungdomsfängelse innebär, att den därtill dömda omhändertages å ungdomsanstalt för viss tids utbildning och uppfostran, i regel förenad med eftervård i form av tillsyn under viss prøvotid. Om den dömda under prøvotiden begår nytt brott eller ställes under åtal för brott, som begåtts före utskrivningen på prov, måste det mången gång framstå såsom mera rationellt att utbyta straff för brottet mot en fortsättning av den fostran och utbildning, som ungdomsfängelse avser. Med hänsyn härtill har i lagen om ungdomsfängelse införts möjlighet att eftergiva åtal för brott, som begåtts av den på prov utskrivne, varjämte domstolen, om åtal sker, äger förordna, att ungdomsfängelse skall träda i stället för straff för brottet och att den brottslige skall återintagas i ungdomsanstalt.

Innan åtal väckes mot den, som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, skall ungdomsfängelsenämnden höras. Nämndens yttrande skall ock inhämtas, innan domstol förordnar, att fortsatt verkställighet av tidigare ådömt ungdomsfängelse skall träda i stället för straff jämväl för annat brott än det för vilket ungdomsfängelse ådömts. Grunden till dessa föreskrifter är uppen-

barligen, att nämnden får antagas ha genom sin befattning med den till ungdomsfängelse dömd förvärvat kännedom om hans personliga egenskaper och om utsikterna att genom tillrättaförande behandling av ena eller andra slaget förhindra hans återfall i brott. Från denna synpunkt kunde det synas vara ett berättigat krav, att domstolen, såsom nämnden föreslagit, skulle vara skyldig att inhämta ungdomsfängelsenämndens yttrande, innan den dömd någon, som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, till annat frihetsstraff. Å andra sidan kan anmärkas, att nämndens åsikt i denna fråga i allmänhet kommit till synes redan i det yttrande nämnden avgivit till åklagaren. Har nämnden tillstyrkt åtal, får det i regel förutsättas, att nämnden jämväl ansett, att det nya brottet bör föranleda särskilt straff. Det synes då icke vara erforderligt att nämnden höres på nytt, innan den utskrivne ådömes tidsbestämt frihetsstraff. Såsom framhållits i ett par yttranden kan ett dylikt hörande, när det är uppenbart, att sådant straff bör ådömas, vålla onödigt tidsutdräkt. Vad särskilt angår krigsrättsmål vill jag anmärka, att i dylika mål kravet på snabbhet i rättsskipningen är av särskild betydelse. Jag finner mig med hänsyn till det anförda icke kunna tillstyrka ett genomförande av ungdomsfängelsenämndens förslag om utvidgad skyldighet för domstol att inhämta yttrande från nämnden i mål mot någon som utskrivits på prov från ungdomsfängelse. Något hinder för att domstolen inhämtar nämndens yttrande, även om domstolen finner tidsbestämt frihetsstraff böra ifrågakomma, föreligger givetvis icke.

I fråga om krigsrättsmål kan emellertid ifrågasättas, huruvida icke i detta sammanhang bör genomföras en ändring i lagen om ungdomsfängelse i annat hänseende. Bestämmelserna i 22 § äro tillämpliga även då det brott, som ligger den från ungdomsfängelse på prov utskrivne till last, i och för sig förskyller endast disciplinstraff. Domstolen kan sålunda i stället för att ådöma disciplinstraff förordna, att den brottslige skall återintagas i ungdomsanstalt. Ålägges disciplinstraff av vederbörande befälhavare i den för disciplinmål stadgade ordning, kan däremot återintagning i ungdomsanstalt icke träda i stället för disciplinstraffet. Har ungdomsfängelsenämnden av annan anledning förordnat, att den utskrivne skall återintagas i ungdomsanstalt, synes det emellertid knappast erforderligt att disciplinstraffet går i verkställighet. För krigslydnadens upprätthållande torde det vara tillräckligt, att den dömd ändå berövas friheten därigenom att han återintages för undergående av fortsatt ungdomsfängelse. Disciplinstraffets verkställande kan också vara till olägenhet för den fortsatta verkställigheten av ungdomsfängelsestraffet.

I 23 § lagen om ungdomsfängelse stadgas, att om till verkställighet på en gång förekomma beslut, varigenom någon dömts till ungdomsfängelse, och beslut, varigenom han dömts till annat straff, ungdomsfängelse skall träda i stället för det andra straffet, såframt detta ålagts för brott, som förövats innan verkställigheten av ungdomsfängelse tog sin början, eller ock utgöres av böter eller förvandlingsstraff för böter. Därest ungdomsfängelsenämnden förordnar om återintagning av någon som utskrivits på prov från ungdoms-

fängelse, skall sålunda ungdomsfängelsestraffet konsumera bötesstraff eller förvandlingsstraff för böter, som ådömts honom medan han var utskriven på prov. Det synes vara med lagens grund mest överensstämmande att, därest ungdomsfängelsenämnden meddelat förordnande om återintagning i ungdomsanstalt av någon som utskrivits på prov, ungdomsfängelsestraffet får träda i stället även för disciplinstraff, som ådömts honom efter provutskrivningen. Härvid synes skillnad icke böra göras mellan det fall att disciplinstraffet ådömts av krigsrätt och det fall att vederbörande befälhavare ålagt straffet. Lagrummet synes i enlighet härmed böra undergå sådan ändring, att disciplinstraff enligt strafflagen för krigsmakten jämsättes med böter och förvandlingsstraff för böter.

I lagen om tvångsuppfostran samt lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt återfinnas såsom förut nämnts bestämmelser, motsvarande de i 22 § lagen om ungdomsfängelse upptagna. Jämväl 23 § sistnämnda lag har motsvarighet i bestämmelser i de båda förstnämnda lagarna. Då vad i det föregående anförts i fråga om ungdomsfängelse har sin fulla tillämpning jämväl beträffande tvångsuppfostran samt förhållandena i fråga om förvaring och internering i säkerhetsanstalt äro i stort sett lika, torde i lagen om tvångsuppfostran samt lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt böra vidtagas motsvarande ändring som föreslagits beträffande lagen om ungdomsfängelse. Det må anmärkas, att lagen om förvaring och internering i säkerhetsanstalt torde kunna sättas i kraft den 1 januari 1946.

II. Åtalseftergift i vissa fall för den som ådömts ungdomsfängelse m. m.

Enligt 19 § lagen om ungdomsfängelse gäller, såsom tidigare nämnts, att om den som ådömts ungdomsfängelse misstänkes hava före domen begått brott, eller han misstänkes hava begått brott efter domen men före frigivningen eller tillsynstidens utgång, och brottet hör under allmänt åtal eller av målsägande angivits till åtal, det ankommer, där brottet är begånget i Stockholm, å förste stadsfiskalen och eljest å landsfogden att efter ungdomsfängelsenämndens hörande avgöra, huruvida åtal lämpligen bör ske.

Lagen om tvångsuppfostran innehåller i 14 § en motsvarande bestämmelse för det fall att den som ådömts tvångsuppfostran misstänkes hava före slutlig utskrivning från allmän uppfostringsanstalt begått brott. Yttrande skall i dylikt fall inhämtas från anstaltens styrelse.

Med avseende å stadgandet i 19 § lagen om ungdomsfängelse har ungdomsfängelsenämnden i sin förenämnda berättelse anfört, att enligt vad nämnden uppmärksammat åtal i vissa fall anhängiggjorts utan att nämnden blivit hörd. Åklagare vid krigsdomstolar hade i regel icke inhämtat nämndens yttrande, innan de fört talan i till krigsdomstol hänskjutna mål mot till ungdomsfängelse dömda. Härtill har nämnden fogat den anmärkningen, att detta fall syntes icke vara reglerat i lagstiftningen om ungdomsfängelse.

I de yttranden, som avgivits över ungdomsfängelsenämndens berättelse, ha delade meningar uttalats rörande tillämpligheten av 19 § lagen om ungdomsfängelse å krigsrättsmål. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* har anfört, att lagändring ej syntes erforderlig för att åklagare vid krigsdomstol skulle vara skyldig inhämta nämndens yttrande, innan han förde talan i till krigsdomstol hänskjutet mål mot till ungdomsfängelse dömd. *Svea hovrätt* har, med instämmande av *krigshovrätten*, erinrat att de regler om åtalsprövning, som upptagits i 20 kap. 12 §, 21 kap. 11 § och 22 kap. 10 § strafflagen, sådana dessa lagrum numera lydde, efter orden icke omfattade krigsrättsmål samt att i sådana mål det ansetts ankomma på krigsfiskal att verkställa den eljest överåklagare åliggande prövningen. Detsamma syntes gälla i här förevarande fall. Styrelsen för *föreningen Sveriges stadsdomare* har ansett av allmänna grundsatser följa, att föreskriften om ungdomsfängelsenämndens hörande utan särskilt stadgande gällde för krigsfiskal såsom åklagare vid krigsrätt. Det syntes emellertid ändamålsenligt att lagrummet i förebyggande syfte förtydligades. Jämväl *fångvårdsstyrelsen* har ansett lagrummet böra förtydligas, därvid de särskilda omständigheter, som vore förenade med anhängiggörandet av krigsrättsmål, borde beaktas. *Strafflagberedningen* har likaledes funnit skäl tala för ett förtydligande av lagrummet samt tillika anfört, att det borde övervägas, huruvida det icke kunde anses tillräckligt, att ungdomsfängelsenämndens yttrande inhämtades, innan krigsdomstol dömde till strängare straff än disciplinstraff. *Göta hovrätt* har förklarat sig ej hava någon erinran mot att lagrummet kompletterades i syfte att nämndens yttrande skulle inhämtas före åtals anhängiggörande även i de fall då målet skulle förekomma vid krigsdomstol.

Att för närvarande skyldighet ej föreligger för krigsfiskal att inhämta ungdomsfängelsenämndens yttrande innan han vid krigsrätt för talan mot den, som utskrivits på prov från ungdomsfängelse, har hävdats av styrelsen för *föreningen Sveriges häradshövdingar*, som tillika anfört, att frågan i vad mån en förprövning av åtalsfrågan även i krigsrättsmål borde införas knappast kunde generellt avgöras. Kravet på kraft och snabbhet i såväl anhängiggörandet som avgörandet av dessa mål syntes i vissa fall, där fråga vore om rent militära brott, tala däremot. Spörsmålet syntes därför kräva särskild utredning. I samma riktning har *hovrätten för Övre Norrland* uttalat sig. Hovrätten har visserligen ansett lämpligt, att genom lagändring åklagarmyndighet vid krigsdomstol i förevarande hänseende åtminstone i allmänhet likställdes med vanlig civil överåklagare, men vid en fortsatt utredning syntes förtjänt att övervägas, huruvida icke i fråga om rent militära brott, särskilt disciplinbrott, undantag borde göras från regeln att nämndens yttrande skulle inhämtas. Beträffande frågan, vilken åklagarmyndighet som i krigsrättsmål skulle likställas med civil överåklagare, syntes annan myndighet knappast finnas att föreslå än överkrigsfiskalsämbetet. Visserligen kunde det väcka betänklighet att anlita en dylik central myndighet, men betänkligheterna mot att för ändamålet anlita de militära underåklagarna torde väga tyngre, och de civila överåklagarna syntes icke

böra tagas i anspråk, då det här gällde att mot andra intressen väga rent militära intressen.

I fråga om motsvarande spörsmål beträffande på prov utskrivna elever vid allmän uppfostringsanstalt har *styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona* anført, att åklagare vid krigsdomstolar i regel icke inhämtat styrelsens yttrande, innan de fört talan i till krigsdomstol hänskjutet mål mot till tvångsuppfostran dömda. Med hänsyn till bonaelevernas lägre ålder vore antalet fall, då åtal förekomme mot en sådan elev vid krigsdomstol, ganska fåtaliga. Styrelsen ansåge dock, att de eljest gällande åtalsreglerna borde göras tillämpliga även i nu berörda hänseende.

Frågan huruvida 19 § lagen om ungdomsfängelse är tillämplig å krigsrättsmål, har sedermera blivit föremål för högsta domstolens prövning.¹ Sedan en värnpliktig, medan han var på prov utskrivnen från ungdomsfängelse, ställts under åtal vid krigsrätt för olovligt undanhållande m. m. samt krigsrätten dömt honom till straff härför och krigshovrätten, där den värnpliktige sökt ändring under yrkande om nedsättning av straffet, ej funnit skäl göra ändring i krigsrättens utslag, fullföljde den värnpliktige sin talan till Kungl. Maj:t. Vid målets avgörande i högsta domstolen ansågo två justitieråd, att krigsfiskalen jämlikt grunderna för 19 § lagen om ungdomsfängelse, jämförda med 53 och 54 §§ lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes, bort inhämta yttrande av ungdomsfängelsenämnden angående lämpligheten av åtal, innan han förde talan i målet. Högsta domstolens övriga ledamöter ansågo däremot 19 § lagen om ungdomsfängelse icke vara tillämplig å krigsrättsmål. Anmärkas må, att även förstnämnda båda justitieråd funno underlåtenheten att inhämta nämndens yttrande icke böra utgöra hinder för målets prövning. De av dessa justitieråd åberopade stadgandena i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes innehålla, 53 §, att sedan tid och plats för krigsrätts sammanträde blivit bestämd, handlingarna i målet skola av vederbörande befälhavare överlämnas till allmänna åklagaren, vilken därefter har att verkställa den ytterligare utredning som må vara erforderlig, samt 54 §, att allmän åklagare vid krigsdomstol är pliktig att tala i mål, som höra till sådan domstols upptagande, därvid han skall ställa sig till efterrättelse vad för åklagare i allmänhet är stadgat, »där det tillämpligt är».

Departementschefen.

Bestämmelserna i 19 § lagen om ungdomsfängelse uppbäras av samma tanke, som ligger till grund för stadgandet i 22 § samma lag, nämligen att det långvariga och ingripande uppfostringsarbete, som ungdomsfängelse innebär, i viss utsträckning bör kunna ersätta straff jämväl för annat brott än det, vilket föranlett domen å ungdomsfängelse. Allmänt åtal kan sålunda underlåtas när den till ungdomsfängelse dömd misstänkes ha begått brott, som efter all sannolikhet icke skulle ådraga honom någon påföljd utöver den som hans omhändertagande i ungdomsanstalt innebär, liksom ock när anställande

¹ Se NJA 1943 sid. 636.

av åtal skulle inverka störande på uppfostringsarbetet. Sistnämnda fall är av praktisk betydelse särskilt då ungdomsfängelsenämnden beträffande någon som utskrivits på prov från ungdomsanstalt förordnar, att han skall återintagas för fortsatt fostran och utbildning. Det synes uppenbart, att om den på prov utskrivne begått brott, som skall åtalas vid krigsdomstol, förhållandena kunna vara sådana, att det tidigare ådömda ungdomsfängelsestraffet bör, åtminstone därest återintagning i ungdomsanstalt sker, vara tillfyllest. Möjlighet till åtals-eftergift synes fördenskull böra finnas även i mål som nu nämnts, liksom domstolen även i krigsrättsmål äger förordna, att återintagning i ungdomsanstalt skall träda i stället för straff för det nya brottet.

Emellertid har högsta domstolen i förut omförmälda utslag förklarat 19 § lagen om ungdomsfängelse icke vara tillämplig i krigsrättsmål. Utslaget synes innebära, att sådan åtalseftergift som avses i lagrummet för närvarande icke kan förekomma i krigsrättsmål. Såsom framgår av vad jag nyss anfört finner jag detta vara en brist i lagstiftningen, som bör undanröjas. I flertalet av de yttranden, som avgivits med anledning av ungdomsfängelsenämndens anmärkning i detta hänseende, har man också utgått från att lagrummet borde omfatta jämväl krigsrättsmål. Jag vill fördenskull förorda, att krigsfiskal erhåller samma rätt som civil överåklagare att eftergiva åtal mot den som utskrivits på prov från ungdomsfängelse. Att anförtro prövningen i ifrågavarande hänseende åt överkrigsfiskalsämbetet, såsom hovrätten för Övre Norrland föreslagit, skulle visserligen vara fördelaktigt så till vida, att prövningen kunde förväntas komma att ske efter enhetliga linjer. Uppenbarligen skulle emellertid åtskillig omgång vållas genom prövningens förläggande till en central myndighet med ringa kontakt med de olika underåklagarna. Denna olägenhet synes mig väga tyngre än de betänkligheter, som måhända kunna göras gällande mot att anförtro prövningsrätten åt krigsfiskalerna.

Huruvida skyldighet skall föreskrivas för krigsfiskal att alltid höra ungdomsfängelsenämnden, innan åtal anställes mot någon, som begått brott efter det han utskrivits på prov från ungdomsfängelse, kan vara föremål för tvekan. Flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna ha ansett sådan skyldighet redan nu föreligga eller böra föreskrivas. Såsom påpekats i andra yttranden kunna emellertid, i allt fall när fråga är om rent militära brott, skäl anföras för en motsatt ståndpunkt. Under krig och därmed likartade förhållanden kräver uppenbarligen hänsyn till krigslydnadens och ordningens upprätthållande, att åtal kan ske så snabbt som möjligt. Skyldighet att höra ungdomsfängelsenämnden innan åtal väckes bör därför icke föreligga under dylika förhållanden. Jämväl under fredstid kan det emellertid vara otillfredsställande, om åklagaren skall behöva avvakta nämndens yttrande innan åtal anställes. Det kan i detta sammanhang anmärkas, att disciplinstraff i stor utsträckning åläggas i disciplinär ordning utan att åklagaren får tillfälle att taga ställning till frågan huruvida brottet skall beivras. Om hänsyn till krigslydnadens och ordningens upprätthållande ej föranleda till annat, torde emellertid ungdomsfängelsenämndens yttrande böra inhämtas i fall varom här är fråga. Finnes åtalseftergift böra ske, exempelvis av den anledningen att ungdomsfängelse-

nämnden redan förordnat om den brottsliga återintagning i ungdomsanstalt, torde nämndens ståndpunkt i åtalsfrågan alltid böra inhämtas.

Vad nu anförts om ungdomsfängelse äger motsvarande tillämpning i fråga om tvångsuppfostran, även om det enligt sakens natur mera sällan ifrågakommer att någon som utskrivits på prov från uppfostringsanstalt begår brott, för vilket åtal skall upptagas vid krigsdomstol. Bestämmelser om åtalsprövning, likartade med de i lagen om ungdomsfängelse och lagen om tvångsuppfostran upptagna, finnas emellertid även i andra lagar.

Enligt 44 § 3 mom. barnavårdslagen den 6 juni 1924 skall sålunda stadgandet i 14 § lagen om tvångsuppfostran äga motsvarande tillämpning beträffande den som för skyddsuppfostran intagits i allmän uppfostringsanstalt eller överflyttats dit från skyddshem. Misstänkes den som för skyddsuppfostran intagits å skyddshem att hava före slutlig utskrivning därifrån begått brott, gäller enligt 44 § 4 mom. barnavårdslagen motsvarande regel, därvid det åligger vederbörande överåklagare att inhämta yttrande av skyddshemmets styrelse. I 49 a § alkoholistlagen den 12 juni 1931 återfinnes en motsvarande bestämmelse i fråga om den som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt. Åtalsfrågan skall här prövas efter hörande av anstaltens styrelse. Regeln om särskild åtalsprövning gäller i detta fall dock endast, därest enligt lag å brottet icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i högst sex månader; dock att, där brottet begåtts innan den intagne fyllt aderton år, frågan om åtal skall prövas av överåklagare, ändå att högre straff än fängelse i sex månader kan följa å brottet.

De stadganden, för vilka nu redogjorts, torde i likhet med 19 § lagen om ungdomsfängelse och 14 § lagen om tvångsuppfostran icke vara tillämpliga i krigsrättsmål. Därest bestämmelser införas om särskild prövning, innan i dylika mål åtal sker mot den som ådömts ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran, synas dessa bestämmelser för följdriktighetens skull böra omfatta även den som för skyddsuppfostran intagits å allmän uppfostringsanstalt eller i skyddshem eller som intagits å allmän alkoholistanstalt. Beträffande skyldigheten för vederbörande krigsfiskal att inhämta yttrande från styrelsen för vederbörande anstalt torde böra gälla motsvarande regler som då fråga är om någon som dömts till ungdomsfängelse eller tvångsuppfostran.

De föreskrifter om särskild åtalsprövning som nu ifrågasatts, torde böra upptagas såsom ett nytt stycke i 54 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes. I detta sammanhang bör uppmärksammas, att såsom Svea hovrätt påpekat åtal för vissa i allmänna strafflagen upptagna brott må äga rum endast därest landsfogden eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen finner detta påkallat ur allmän synpunkt. Beträffande dessa bestämmelser har ansetts, att det i krigsrättsmål ankommer på krigsfiskalen att verkställa den prövning som eljest ankommer å den civile överåklagaren. Denna tolkning synes vara den riktiga. Till undvikande av missförstånd torde emellertid jämväl dessa regler böra omfattas av det stadgande i 54 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes som nu föreslagits. Stadgandet torde böra innehålla, att där

i allmän lag är för visst fall föreskrivet, att landsfogde eller, i Stockholm, förste stadsfiskalen har att pröva, huruvida allmänt åtal bör ske, sådan prövning skall, såvitt angår åtal, som skall upptagas av krigsdomstol, ankomma å allmänna åklagaren vid domstolen. Till detta stadgande torde — i viss anslutning till vad i 203 § strafflagen för krigsmakten stadgas om auditörs hörande i disciplinmål — böra fogas den undantagsbestämmelsen, att i fält, på sjötåg eller då det eljest finnes nödigt för krigslydnadens eller ordningens upprätthållande, åtal i fall, som avses med stadgandet, må väckas utan att yttrande av myndighet, som enligt därom meddelad föreskrift skall höras, blivit inhämtat.

I enlighet med det anförda ha inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

2) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;

3) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; samt

4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Sven Leffler.

¹ Denna bilaga, vilken är lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 9 mars 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 7 mars 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 mars 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

2) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;

3) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; samt

4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet L. G. Ohlsson.

Lagrådet yttrade:

Enligt 3 § lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga ankommer det i visst fall på landsfogden eller i Stockholm på förste stadsfiskalen att pröva om allmänt åtal skall eftergivnas. Med anledning av andra stycket första punkten i det remitterade förslaget till lag om ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 om krigsdomstolar och rättegången därstädes kan fråga uppkomma, huruvida allmän åklagare vid krigsdomstol skall äga att eftergiva åtal jämväl enligt 1944 års lag. Då det icke är avsett att utsträcka området för dylik eftergift av åtal, kunde det övervägas att i förslaget intaga föreskrift att den där givna bestämmelsen icke omfattar sådan åtalseftergift. Med hänsyn till att i 1 § av 1944 års lag uttryckligen angives, att vad i lagen stadgas gäller allenast åtal, som skolat upptagas av allmän underrätt eller polisdomstol, torde emellertid en dylik föreskrift icke vara erforderlig.

I övrigt lämnas förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för försvars- och socialdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över de till lagrådet den 2 mars 1945 remitterade förslagen till

1) lag angående ändrad lydelse av 23 § lagen den 15 juni 1935 (nr 343) om ungdomsfängelse;

2) lag angående ändrad lydelse av 18 § lagen den 13 mars 1937 (nr 75) om tvångsuppfostran;

3) lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 18 juni 1937 (nr 461) om förvaring och internering i säkerhetsanstalt; samt

4) lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen den 23 oktober 1914 (nr 325) om krigsdomstolar och rättegången därstädes.

Efter redogörelse för lagrådets utlåtande hemställer föredraganden, under instämmande i vad lagrådet anfört angående tolkningen av förslaget till lag angående ändrad lydelse av 54 § lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes, att lagförslagen, som i övrigt av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.